

СУЧАСНІ ПРАВОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 347.94:004

А. Ю. КАЛАМАЙКО,
аспірант кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МІСЦЕ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ ТА ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті досліджується місце електронних засобів доказування в доказовій діяльності. На підставі аналізу ознак таких засобів доказування робиться висновок про необхідність надання їм самостійного статусу як окремого засобу доказування. З урахуванням законодавчого та практичного досвіду зарубіжних країн наводяться пропозиції щодо процедури подання, дослідження та оцінки електронних засобів доказування.

Ключові слова: доказування, засоби доказування, електронні докази, електронні засоби доказування.

Постановка проблеми. В умовах широкого розповсюдження електронного листування, появи електронної комерції та розвитку інших аспектів активного використання всесвітньої мережі Інтернет як засобу комунікації закономірною стала поява нової, електронної форми існування інформації, яка може мати значення для вирішення цивільної справи. У той же час аспекти, пов'язані з порядком використання такої форми, питання допустимості, доказової сили електронних засобів доказування потребують наукового дослідження та відповідного законодавчого врегулювання.

У 1869 р. один з американських судів у рішенні по справі *Howley v. Whipple* висловився наступним чином щодо правових аспектів використання телеграфу, який був на той час революційним досягненням технічного прогресу та, звичайно, не був передбачений жодним процесуальним законом того часу: «немає фактичної різниці в тому, чи пише оператор оферту чи акцепт сталевим пером довжиною в дюйм, чи його перо – це мідний дріт довжиною декілька тисяч миль» [1]. Майже 150 років цей вислів залишається актуальним – недостатня чіткість правового регулювання не має бути підставою відмови у використанні сучасних носіїв інформації при здійсненні судочинства.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом питання використання електронних засобів доказування в цивільному процесі привертають все більше уваги серед правознавців усього світу [2]. У Російській Федерації ця проблема досліджувалась у дисертаціях С. П. Ворожбіт, К. Л. Брановицького та М. В. Горелова, а також у монографіях О. Т. Боннера та А. П. Вершиніна. У той же час в Україні щодо досліджуваного питання відсутні як комплексні науко-

ві дослідження, так і належна регламентація у процесуальному законодавстві.

Закритий перелік засобів доказування, передбачений ст. 57 ЦПК України, не містить вказівки на електронну форму засобів доказування. Виникає питання, чи охоплюються електронні засоби доказування вже існуючими поняттями письмових речових доказів, чи їх особлива сутність вимагає специфічних методів та способів його використання. Тому основним завданням цієї статті постає пошук місця електронних засобів доказування в системі засобів доказування та дослідження особливостей їх використання в цивільному процесі.

Виклад основного матеріалу. Історично склалося так, що питання розвитку доказування, поряд з новими технологіями, з'явилося вже в 70-х рр. XX ст. На той час, вивчаючи юридичну природу «машинних документів», а також специфіку носіїв інформації, домінуючою була точка зору, яка отожднювала письмові докази та машинні документи. З того часу «машинні документи» перестали бути виключно текстовими документами, які фактично нічим не відрізнялись від звичайних документів, підготовлених за допомогою друкарських машинок. Але на сьогодні електронні носії інформації можуть містити найрізноманітнішу інформацію – звукову, аудіовізуальну, текстову, графічну та будь-яке їх поєднання.

Поняття інформації, яка збережена в електронній формі, уперше згадується в американському законодавстві – у ст. 34 Федеральних правил цивільного процесу (*Federal Rules Of Civil Procedure*, надалі – *FRCP*). Наведена стаття *FRCP* охоплює як друковані документи, так і інформацію, збережену в електронній формі, завдяки формулюванню «інформація, яка

зберігається на будь-якому носії» [3]. Таким чином, норма є достатньо широкою для того, щоб охопити всі сучасні види інформації, та дозволяє врахувати майбутній розвиток комп'ютерних технологій.

Електронні засоби доказування включають у себе електронні документи, але не обмежуються ними. Електронні засоби доказування як родові поняття включають у себе їх окремі різновиди, серед яких варто виокремити файл, електронний документ та інформаційне повідомлення.

Найбільш широким поняттям виступає поняття «файл» як одиничний елемент створення, зберігання та передачі інформації в електронному середовищі. Файл може містити аудіо- та відеоінформацію, графічні зображення, текст, тобто виступати найширшим за змістом джерелом – функціональним еквівалентом поняття «речовий доказ» в електронній сфері.

У свою чергу, «електронний документ» – інформація, отримана і збережена як доказ для підтвердження правових обов'язків або ділової діяльності, яка зафіксована на матеріальному носії та містить реквізити, що дозволяють її ідентифікувати. У силу цього електронний документ може виступити еквівалентом документа як письмового доказу. Слід одразу зазначити, що документи, відповідно до термінології ЦПК України, є письмовими засобами доказування, а тому для збереження послідовності у використанні термінології неприпустимо включати в дане поняття матеріали неписьмового характеру.

Інформаційне повідомлення є електронним еквівалентом групи інших письмових доказів. Цей різновид не володіє необхідними реквізитами для того, щоб отримати статус документа, однак залишається джерелом, в якому інформацію зафіксовано за допомогою знаків, доступних для сприйняття.

Підсумовуючи наведені вище різновиди електронних засобів доказування, можна сформулювати і саме досліджуване поняття таким чином. Електронні засоби доказування – це передбачені законом процесуальні форми залучення текстової, звукової та візуальної інформації, яка створена та збережена за допомогою технічних та програмних засобів.

У науці цивільного процесу існують різні точки зору щодо місця електронних засобів доказування в системі доказової діяльності. Так, Д. М. Чечот [4, с. 156], О. А. Виноградова [5, с. 21] вважають, що сучасні джерела інформації охоплюються вже відомими процесуальному законодавству засобами доказування і їх необхідно відносити або до речових, або до письмових доказів. До речових доказів відносить електронні документи і ЦПУ Німеччини [6, с. 54–56]. У свою чергу, ЦК Франції та законодавство

Італії розглядають електронні документи як письмові засоби доказування [7, с. 64], аналогічна норма закріплена і в ст. 71 ЦПК РФ.

Викладена позиція не повністю враховує потенціал електронних засобів доказування. Зокрема, електронний документ сприймається лише як текст та не враховуються можливості фіксування інформації за допомогою звукових, графічних, відеофайлів тощо. Крім того, процедура дослідження таких засобів доказування потребує використання технічних засобів.

Представники іншого підходу обґрунтовують необхідність виокремлення електронних засобів доказування серед інших засобів доказування. Вони зазначають, що сучасні процесуальні засоби зберігання інформації (відео, фотографії) володіють суттєвою специфікою, яка повинна бути відображена у процесуальному законодавстві, а тому потрібно відносити їх до окремих засобів доказування [8, с. 141–157; 9, с. 37–42].

На користь виділення специфічних джерел інформації в окремі види засобів доказування свідчать і окремі законодавчі положення. Так, відповідно до ч. 1 ст. 65 ЦПК України речовими доказами є предмети матеріального світу, що містять інформацію про обставини, які мають значення для справи. На перший погляд документ відповідає зазначеним ознакам речових доказів, оскільки є предметом матеріального світу та містить інформацію про обставини, які мають значення для справи. Однак існує окрема норма, закріплена у ч. 1 ст. 64 ЦПК України, яка визначає документи як різновид письмових доказів. Як вбачається, законодавець свідомо виділив їх в окремий засіб доказування, урахувавши особливості матеріальної форми, оскільки необхідні фактичні дані одержуються вже не з властивостей предмета матеріального світу, таких як зовнішній вигляд, а зі змісту відповідного документа, з його тексту. Виходячи з цього, законом передбачаються специфічні вимоги щодо подання та дослідження таких доказів, зокрема ч. 2 ст. 64 ЦПК України закріплює, що письмові докази, як правило, подаються в оригіналі.

Відповідно до ч. 2 ст. 65 ЦПК України магнітні, електронні та інші носії інформації, які містять аудіо-візуальну інформацію про обставини, що мають значення для справи, відносяться до речових доказів. Чомусь ч. 2 ст. 57 ЦПК України також вказує, що до речових доказів відносяться, зокрема, звуко- і відеозаписи. Утім виникає сумнів щодо віднесення аудіо-та відеозаписів до речових доказів. Їх особливістю є те, що хоча вони і є предметами, які є засобами встановлення обставин справи, ці відомості отримуються зі змісту вказаних предметів, а не з їх зовнішнього виду. Якщо речові докази досліджуються, як

правило, візуальним шляхом, то за допомогою огляду або спостереження неможливо дослідити сучасні електронні носії інформації. При чому проблема не в тому, щоб переглянути певний електронний носій інформації, а в тому, щоб з'ясувати методи, за допомогою яких буде можливим визначити достовірність інформації, оскільки тоді такий засіб доказування не може бути використаний у доказовій діяльності. З цих причин лише чітко сформульована процедура використання електронних засобів доказування надасть можливість активно використовувати такі джерела доказової інформації в цивільному судочинстві.

На сьогодні використання електронних засобів доказування майже не врегульовано законом. Як вже зазначалося, чинне процесуальне законодавство не містить визначення поняття «засоби доказування», а надає лише перелік їх видів. Електронні пристрої належать до носіїв інформації, що швидко розвиваються. У наведеному контексті варто пам'ятати, що закон, зорієнтований на якусь конкретну технологію, неминуче опиниться під загрозою дезактуалізації. Так, перфокарти та перфоплівки вже давно вийшли з використання, дискети та магнітні плівки також втратили свою актуальність, але всі вони продовжують використовуватись дослідниками при формулюванні визначень носіїв доказової інформації. Цей факт підтверджує неефективність визначення електронних засобів доказування через перелік таких засобів. Саме тому при окресленні електронних засобів доказування необхідно дотримуватись технологічної нейтральності та фіксувати не просто перелік, а характерні ознаки таких засобів доказування. На нашу думку, можна виділити такі їх ознаки:

1. Неможливість безпосереднього сприйняття інформації, що обумовлює необхідність використання технічних та програмних засобів для одержання відомостей.

2. Наявність технічного носія інформації.

3. Можливість легко змінювати носій без втрати змісту.

4. Відсутність поняття «оригіналу» електронних засобів доказування в силу повної ідентичності електронних копій.

5. Наявність специфічних «реквізитів», так званих метаданих – інформації технічного характеру, яка закодована всередині файлів.

Тільки з урахуванням цих ознак можна вести мову про особливості використання таких електронних засобів доказування в цивільному процесі.

На сьогодні електронні засоби доказування не отримали широкого визнання в Україні, а судді й досі обережно ставляться до їх використання у доказовій діяльності. Тому варто детальніше зупинитись на

процедурі подання, дослідження та оцінки електронних засобів доказування.

Положення статей 58 та 59 ЦПК України встановлюють загальні вимоги до будь-яких доказів, закріплюючи правило перевірки належності доказів та допустимості засобів доказування. Крім того, відповідно до положень ст. 212 ЦПК України суд має з'ясувати достовірність кожного доказу окремо, а також їх достатність та взаємний зв'язок у сукупності. Електронні засоби доказування так само не повинні стати винятком з цієї загальної процедури, а тому необхідно розглянути особливості перевірки їх належності та допустимості.

Як зазначалося раніше, ст. 57 ЦПК України, де закріплено вичерпний перелік засобів доказування, не містить згадки про електронні засоби доказування. Як наслідок, такі засоби доказування не відповідають правилу допустимості, що породжує проблеми у їх використанні в доказовій діяльності. Іноді суди вирішують питання допустимості позитивно на підставі ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», де зазначено, що допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму [10]. Однак указана практика поки що не є поширеною, крім того, вона не вирішує питання використання інших різновидів електронних засобів доказування, досліджених вище. Тому першою умовою для використання електронних засобів доказування стане внесення змін до ст. 57 ЦПК України та включення їх до переліку допустимих засобів доказування.

Окрім допустимості, докази мають відповідати вимогам належності. Оскільки правило належності стосується лише фактичних даних, тобто змістовної сторони поняття «докази», то щодо електронних засобів доказування важко вести мову про особливості належності доказів у такій формі. Однак достатньо складно на стадії залучення доказів до матеріалів справи дослідити докази в електронній формі та вирішити питання про їх належність. О. П. Вершинін пропонує надавати електронні документи до суду не на технічному, а на паперовому носії, тобто в письмовому текстовому вигляді, який дозволяє візуально та усно дослідити та обговорити доказ [11, с. 114]. У розвиток цієї точки зору вбачається доцільним внести зміни до процесуального законодавства та закріпити наступну процедуру подання електронних засобів доказування до суду: до початку судового розгляду особи, які беруть участь у справі, мають подавати електронні засоби доказування як в електронному вигляді (на електронному носії), так і у вигляді паперової копії (якщо це дозволяє характер

інформації). Це дозволить суду попередньо оцінити саму інформацію на предмет її належності, а пізніше, на стадії судового розгляду, буде досліджуватись вже електронний оригінал. Коли вже правосуддя у вітчизняних судах повною мірою зможе використати всі переваги електронного документообігу, буде цілком логічно подавати всі письмові докази (як традиційні паперові, так і електронні за походженням) в електронній формі на всіх стадіях цивільного судочинства.

У контексті електронних засобів доказування необхідно зауважити, що надання доказів в електронній формі для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, є достатньо складним, тому процедура розкриття доказів в електронній формі повинна бути передбачена в законодавстві окремо. Оскільки просте роздрукування електронного документа є лише його копією, яка не містить багатьох реквізитів електронного документа, а у випадку із нетекстовою інформацією роздрукування взагалі є неможливим, то для надання доказів для ознайомлення іншим особам необхідна окрема процедура. Фактичні дані щодо обставин справи часто існують в електронній та в паперовій формі, і та сама або схожа інформація може існувати в обох формах. Зображення, наприклад, можуть існувати у вигляді друкованої копії або в електронній формі. У зв'язку з розмаїттям електронних форм існування інформації вбачається необхідним впровадження обов'язку для сторони, яка надає інформацію в такій формі, перетворити її в розумно доступну для використання.

На етапі дослідження електронних засобів доказування однією із серйозних правових та інформаційних проблем, з якими стикаються одержувачі електронної пошти, постає встановлення відправника електронного повідомлення. Безсумнівно, електронна адреса відправника повідомлення є реквізитом, який ідентифікує електронний документ, як і деякі інші вказані в повідомленні дані, наприклад найменування фірми, посада, прізвище та ініціали. Але оскільки при формуванні електронної адреси в якості облікового запису користувача не обов'язково використовується його реальне ім'я, ніщо не заважає зареєструвати безкоштовну поштову скриньку, використавши ім'я іншої людини, та розіслати пошту від імені іншої особи.

Для забезпечення такої ідентифікації використовуються факсимільне відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, електронний підпис або інший аналог власноручного підпису у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки

відповідного аналога їхніх власноручних підписів. Варто звернути увагу на те, що лише електронний цифровий підпис, на відміну від звичайного власноручного підпису, дозволяє не тільки ідентифікувати відправника, але й забезпечити незмінність електронного повідомлення, що є ще наступною проблемою.

Згідно з правилом 901 (b)(4) Федеральних правил про докази США (Federal Rules of Evidence, далі – FRE) автентифікація може бути здійснена шляхом показань свідка, обізнаного про те, що електронне повідомлення являє собою саме те, що про нього заявляє сторона. Наприклад, свідок міг бачити, як заявлена в якості автора особа створювала та надсилала надане електронне повідомлення. На підставі вказаної норми судами у США було розроблено доктрину «листа у відповідь» (reply message) [12, с. 8–49]. Відповідно до цієї доктрини, якщо після отримання електронного листа адресат відповідає, лист-відповідь розглядається як автентичний. Крім того, електронні поштові повідомлення можна автентифікувати за допомогою «відмінних характеристик» (901 (b)(4) FRE). Ці ознаки або характеристики можуть стосуватися зовнішнього вигляду, змісту, суті, внутрішніх конструкцій тощо.

Існують також інші шляхи перевірки достовірності електронного документа. Зокрема, пропонується для визначення достовірності документа, отриманого за допомогою електронної пошти, у судові засідання залучати спеціаліста. Він допоможе дізнатися, від кого було отримано електронне повідомлення, дослідивши метадані, яка міститься в так званій «шапці» електронного повідомлення. Крім того, він може допомогти дослідити електронний документ не на магнітному чи паперовому носії, а безпосередньо на комп'ютері отримувача повідомлення. У тому випадку, якщо виникають сумніви щодо достовірності документа електронного чи отриманого за допомогою факсимільного чи іншого зв'язку, то необхідно використовувати спеціальні знання, а за клопотанням сторін у разі потреби – призначати експертизу.

Суттєвим недоліком електронного документообігу, як й інформації в електронній формі в цілому, є легкість внесення до нього змін і, як наслідок, відсутність упевненості в достовірності отриманого електронного документа [13, с. 511]. Неможливо не врахувати наведені недоліки електронної форми при оцінці достовірності інформації. Однак недоречно розглядати інформацію в електронній формі як недопустиму з мотивів її можливої фальсифікації. Підпис та печатка, якими посвідчуються традиційні документи, у сучасних реаліях також не можуть бути гарантією незмінності документів. Спеціалісти кон-

статують, що підроблення традиційних документів, напевно, має не меншу історію, ніж історія писемності [14, с. 154–160]. У більшості випадків наведені потенційні загрози фальсифікації є менш значимими у порівнянні з оперативністю та іншими перевагами електронного обміну інформацією.

Висновки. Поступово електронні ресурси стають основним джерелом інформації, підтвердженням чому є досвід технологічно розвинутих країн. Так, однією з найвідоміших судових справ, де саме інформація в електронній формі відіграла вирішальну

роль, стала справа за антимонопольним позовом уряду США проти компанії «Майкрософт». Під час її розгляду електронні поштові повідомлення були ефективно використані для того, щоб зменшити довіру суду до показань свідків. На наш погляд, у подальшому роль саме електронних засобів доказування буде зростати і в Україні. Саме тому доречно врахувати світові тенденції та модернізувати вітчизняний цивільний процес, закріпивши як електронні засоби доказування, так і їх порядок дослідження та оцінки у процесуальному законодавстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Privacy Issues In Federal Systems [Електронний ресурс] // CATO institute. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cato.org/publications/speeches/privacy-issues-federal-systems>.
2. International Electronic Evidence / Mason Stephen // British Institute of International and Comparative, 2008. – 1002 p.
3. Federal Rules of Civil Procedure [Електронний ресурс] // Cornell University Law School. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp>.
4. Советский гражданский процесс / под ред. Н. А. Чечиной, Д. М. Чечота. – Л., 1984. – С. 156.
5. Зайцев П. П. Допустимость в качестве судебных доказательств фактических данных, полученных с использованием электронных документов / П. П. Зайцев // Арбитраж. и гражд. процесс. – 2002. – № 4. – С. 21.
6. Брановицкий К. Л. Информационные технологии в гражданском процессе Германии (сравнительно-правовой анализ) : [монография] / К. Л. Брановицкий ; предисл. В. В. Ярков. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 208 с.
7. Шелепина Е. А. Гражданско-правовые аспекты электронного документооборота : монография / Е. А. Шелепина. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 184 с.
8. Боннер А. Т. Электронный документ как доказательство в гражданском и арбитражном процессе / А. Т. Боннер // Закон. – М., 2009. – № 11. – С. 141–157.
9. Фурса С. Я. Докази і доказування у цивільному процесі / С. Я. Фурса, Т. В. Цюра. – К. : Вид. Фурса С. Я. : КНТ, 2005. – 256 с.
10. Рішення Апеляційного суду м. Києва від 21.02.2013 по справі № 22-ц/796/2156/2013 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29575226>.
11. Вершинин А. П. Электронный документ: правовая природа и доказательство в суде / А. П. Вершинин. – М., 2000. – С. 114.
12. Michael R. Arkfeld Electronic Discovery and Evidence / R. Michael. – Phoenix, Arizona : Law Partner Publishing, LLC. 2006–2007 ed. – P. 8–49.
13. Боннер А. Т. Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе : монография / А. Т. Боннер. – М. : Проспект, 2013. – 616 с.
14. Шишаева Е. Ю. Правовое регулирование использования электронного документа в предпринимательской деятельности : дис. ... канд. юрид. наук / Е. Ю. Шишаева. – М., 2005. – С. 154–160.

REFERENCES

1. Privacy Issues in Federal Systems, Elektronnyi resurs, *CATO institute*, Rezhym dostupu: <http://www.cato.org/publications/speeches/privacy-issues-federal-systems>.
2. International Electronic Evidence, Mason Stephen, *British Institute of International and Comparative*, 2008, 1002 p.
3. Federal Rules of Civil Procedure, Elektronnyi resurs, *Cornell University Law School*, Rezhym dostupu: <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp>.
4. *Sovetskiy grazhdanskiy protsess* (The Soviet Civil Process), pod red. N. A. Chechinoy, D. M. Chechota. Leningrad, 1984, p. 156.
5. Zaytsev P. P Dopustimost v kachestve sudebnyih dokazatelstv fakticheskikh danniyh, poluchennyih s ispolzovaniem elektronnyih dokumentov (Admissibility in Court of Evidence of Actual Data Obtained from the Use of Electronic Documents), *Arbitrazhnyiy i grazhdanskiy protsess*, 2002, No 4, p. 21.

6. Branovitskiy K. L. *Informatsionnyie tehnologii v grazhdanskom protsesse Germanii (sravnitel'no-pravovoy analiz)* (Information Technologies in Civil Proceedings in Germany (Comparative-Legal Analysis)) monograf, K. L. Branovitskiy ; predisl. V. V. Yarkov, M., Volters Kluver, 2010, 208 p.
7. Shelepina E. A. *Grazhdansko-pravovyye aspektyi elektronnoho dokumentooborota* (Civil-legal Aspects of Electronic Document), monografiya, M., Yurlitinform, 2013, 184 p.
8. Bonner A. T. Elektronnyy dokument kak dokazatel'stvo v grazhdanskom i arbitrazhnom protsesse (Electronic Document as Evidence in the Civil and Arbitration Process), *Zakon*, M., 2009, No 11, pp. 141–157.
9. Fursa S. Ya., Tsiura T. V. *Dokazy i dokazuvannya u tsyvilnomu protsesi* (Evidence and Proof in Civil Proceeding), K., Vydavets Fursa S. Ya., KNT, 2005, 256 p.
10. *Rishennia Apeliatsiinoho sudu m. Kyieva vid 21.02.2013 po spravi No 22-ts/796/2156/2013* (The Decision of the Court of Appeal. Kyiv from 21.02.2013 on Case Number 22-ts/796/2156/2013) Elektronnyi resurs, Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen, Rezhym dostupu: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29575226>.
11. Vershinin A. P. *Elektronnyy dokument: pravovaya priroda i dokazatel'stvo v sude* (Electronic Document: the Legal Nature of the Proof in Court), M., 2000, p. 114.
12. Michael R. *Arkfeld Electronic Discovery and Evidence*. Phoenix, Arizona: Law Partner Publishing, LLC. 2006–2007 ed. pp. 8–49.
13. Bonner A. T. *Traditsionnyie i netraditsionnyie sredstva dokazyvaniya v grazhdanskom i arbitrazhnom protsesse* (Traditional and Non-Traditional Means of Proof in Civil and Arbitration Process), monografiya, Moskva, Prospekt, 2013, 616 p.
14. Shishaeva E. Yu. *Pravovoe regulirovanie ispolzovaniya elektronnoho dokumenta v predpriniatelskoy deyatel'nosti* (Legal Regulation of the Use of Electronic Documents in Predpriniatelskoy Activity), dis. ... kand. yurid. nauk. M., 2005, pp. 154–160.

А. Ю. КАЛАМАЙКО

МЕСТО ЭЛЕКТРОННЫХ СРЕДСТВ ДОКАЗЫВАНИЯ И НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

В статье исследуется место электронных средств доказывания в доказательственной деятельности. На основе анализа признаков таких средств доказывания сделан вывод о необходимости предоставления им самостоятельного статуса как отдельного средства доказывания. С учетом законодательного и практического опыта зарубежных стран указываются предложения по процедуре подачи, исследования и оценки электронных средств доказывания.

Ключевые слова: доказывание, средства доказывания, электронные доказательства, электронные средства доказывания.

A. Yu. KALAMAİKO

PLACE OF ELECTRONIC EVIDENCE AND SOME QUESTIONS OF THEIR USE IN CIVIL PROCEDURE

Problem setting. Article is devoted to the analysis of the place of electronic evidence in evidentiary activity. Today the great amount of information is created, stored and transmitted in digital form. Recently, the use of electronic means of proof in civil proceedings attracted increasing attention among lawyers around the world. At the same time in Ukraine on these questions there are no comprehensive research and proper regulation of procedural laws. Therefore, the main objective of this article appears to search for a place electronic proof system of evidence and research their specific use in civil proceedings.

Analysis of resent researches and publications. The following scientists were engaged in research of the specified question: O. T. Bonner, K. L. Branovitskiy, A. P. Vershinin, S. P. Vorozhbit, M. V. Gorelov and others.

Article's main body. A debate about the place of electronic evidence should be completed by legal authorization of their independent status as a separate means of proof. Taking into account the legislative and practical experience of foreign countries are offered suggestions on the procedure for submission of proposals, research and evaluation of electronic evidence.

Conclusions and prospects for the development. Gradually electronic resources will be the main source of information and value of electronic evidence in Ukraine will grow. In this way it is appropriate to consider global trends and modernize civil procedure, securing as electronic evidence, and their order of examination and assessment in procedural laws.

Key words: evidentiary activity, means of proof, electronic evidence, electronic means of proof.